
KULTUR UTAN KULTURSTÖD

PER DAHL

Det talas ofta om den av kommersialism hotade kulturen. En statlig kulturpolitik sägs vara det halmstrå som kvalificerade kulturyttringar räddas med. Men är det verkligen så?

Per Dahl har intervjuat bokförläggare Åke Svenson vars förlag Norma är en av de stämmor förutan vilken svensk idédebatt skulle vara fattigare.

Är Indianapolis i USA:s delstat Indiana känt för något intellektuellt? Längre inte alls för östkustens politiska establishment. Men där utkommer sedan lång tid böcker på förlagen Liberty Classics och Liberty Press. Utan förlagens utgivning hade den amerikanska liberalkonservativa diskussionen varit många stämmor svagare: klassiker som Hume, Burke och Adam Smith, moderna tänkare som von Hayek har spridits genom Liberty Press-utgåvor. En liknande roll har bokförläggaren Henry Regnery haft i Mellanvästern. Här har bl a Russell Kirk haft en plattform.

Borås ger knappast associationer till Mellanvästern. Men svensk idédebatt skulle likaledes vara några stämmor fat-

tigare utan Norma och Åke Svenson. Och förlaget som intellektuell samlingspunkt kan knappast överskattas. En bok kommer ut och läses, men redan det faktum att den signalerar att författaren ifråga blir antagen och utgiven är betydelsefullt. Utgivningen skapar sitt eget offentliga debattrum, i vilket böckerna, deras recensioner och diskussionerna mellan läsare utvecklas.

Sveriges stora förlag är koncentrerade till Stockholmsregionen, med några undantag - t ex Wiken. Ofta kommer dock ambitiösa satsningar på småförlag i landsorten, där kostnaderna är lägre och avståndet till mediavärld och beslutscentra större. Även mycket av den borgerliga opinionsbildningen är samlad till Stockholm, med den fara för variation och mångfald detta kan ge.

Norma. Svensk Tidskrifts läsare har stött på namnet då och då när böcker av

PER DAHL är förlagsredaktör på Timbro.

Tage Lindbom och Christian Braw anmäls - författare som ofta stått för den svenska politiska debattens idékon-servativa flöde. En ganska smal utgivning? Förlagsnamnet för lite vagt tanken till pekpinna.

- Nej, inte alls! Förlaget är döpt efter Bellinis opera, utbrister förläggaren själv, Åke Svenson.

Vad som från politisk Stockholms-horisont verkar vara en svag rännil visar sig i Borås vara en bred bokström, med kyrkodiskussion, musik, litterära sällskap, västgötsk kulturhistoria, Italien och antiken med ett antal idépolitiska nedslag. Och så konstböcker: Åke Svenson visar t ex en publikation med bilder av Roland Kempe - svarta sidor från vilka bilderna lyser.

- Tanken var att betona bilderna som ljusbilder. Den svarta sidan efterliknar det mörka rummet.

Åke Svenson har aldrig drivit förlag för försörjningens skull - det inser besökaren lätt när han ser just denna bok. Jätteförlaget skulle kunna ha satsat på den, eller deltidsförläggaren. I båda fallen finns andra inkomster i bakgrunden.

I Åke Svensons fall är basen den grafiska branschen. Ett tag var han teknisk chef på *Östgöta Correspondenten*. Till Borås kom han 1959, och förvärvade Centraltryckeriet, som nu levererar några hundra titlar om året till svenska förlag. Men det egna förlaget skall ändå

gå ihop, betonar Åke Svenson. Mycket kan man ju göra själv.

- Är då bokutgivningen en följd av erfarenheterna från tryckeribranschen?

- Nej, inte alls, det är till följd av litteratur- och kulturintresse. De första böckerna gav jag ut i början på 60-talet: några skådespel av Aron Borelius. Han skrev dock under pseudonym. Förlagsnamnet "Normans" på just de bokryggarna? Ja, han tyckte det såg vackert ut, symmetriskt med ett m i mitten... Och så spelade musikintresset en mycket stor roll. I arkivhyllorna lyser de 34 rödryggade volymerna i serien med kompositörs-porträtt överst. Atterberg, Alban Berg, Sjostakovitj, Stravinsky, Puccini, Monteverdi, Haydn, Bruckner, Schönberg, för att ta några. Det talas ofta om den av kommersialism hotade kulturen; en statlig kulturpolitik sägs vara det halmstrå som kvalificerade kulturyttringar räddas med.

- Bär sig detta verkligen? Eller är det resultatet av kulturpolitik och kulturråd?

- Knappast... Vad kan det ha kommit från dem? Stöd för tio böcker?

Åke Svenson tar fram liggaren och räknar. Många titlar är det inte.

- Det där är så underligt. Det tycks inte finnas någon linje i besluten, och det är knappast något att ta hänsyn till. Statens Kulturråd är faktiskt en bedrövlig inrättning. Ta bara det att besluten

inte behöver motiveras. Nej, en statlig myndighet som fördelar, det fungerar inte bra.

Hur kom då Åke Svenson in på den idépolitiska utgivningen?

– Huvudsakligen via Christian Braw. Det började med att jag gav ut Kaj Braws kåserisamling. Genom det kom jag i kontakt med Christian Braw, och tog över, när Bonniers inte längre vågade ge ut hans essäer. Via honom kom jag också i kontakt med Tage Lindbom.

En annan bekant är Sven Stolpe, vars namn finns på några av bokryggarna, liksom snart även sonen Staffan Stolpes. Till den kretsen kan man även räkna Per G Ekström, sonen till solmålaren Per Ekström, som Strindberg porträtterade i *Röda rummet*. Essäerna kommer nu i vår, blåkopian ligger på biblioteksbordet.

– Man får tips, förklarar Åke Svenson. En gång hade Sven Stolpe funnit Erik Axel Karlfeldts opublicerade licentiatavhandling om Henry Fielding. "Ett unikt tillfälle!" inskräpte Stolpe, så stor upplageframgång blev det kanske inte...

Norma är över huvud taget ett "nätverksförlag", för att uttrycka sig trendigt. Författarna känner gamla Normaförfattare eller hör talas om Åke Svenson, läsarna vet redan om att Norma finns och vad förlaget står för. Mycket annonseras i direktreklam. Det innebär inte nödvändigtvis att upplagorna blir små. *En ny bok om Kyrkan*, i vilken bl a

Christian Braw samlat det mesta av den svenska inomkyrkliga diskussionen med beröring till gammal- och högkyrkligheten, har gått ut i två omgångar vardera motsvarande ett Stockholmsförlags normalupplaga för en fackbok. Stor upplaga planeras också för Olle Nivenius memorarer, en annan vårbok.

– Bokhandeln? Med vissa har jag bra kontakter, t ex med Bokiakedjan, som köper reaböcker av mig. Men distribution genom grossisten Seelig är för dyrt med mina produktionsvolymer.

Ett besök på t ex Gleerups i Lund visar att åtminstone musikböckerna får en framträdande plats under rean.

– Men det gör naturligtvis att Norma inte syns så väl från Stockholms horisont, konstaterar Åke Svenson. "Norma - är det inte förlaget utan marknadsföring?" undrar en kollega när intervjuaren kommit hem och berättar. "Känd från *Svensk pastoraltidskrift*" hade förläggaren sammanfattat några timmar innan.

– Bokmässan då?

– Nej, jag var där en gång, men det gav inte så mycket. Mina läsare hittar mig ändå. Dessutom kolliderar den alltid med Florensresorna. Italien lärde jag känna i Sven Stolpes sällskap. Nu åker jag och min hustru dit varje höst.

Italienintresset märks även i utgivningen; i forskningsbibliotekens datakatalog Libris lär Norma vara det enda förlag som räknar kejsar Augustus till

sina författare. Hans självbiografi utkom 1988 i översättning av Anders Ollfors. Ytterligare en bok i genren blir en antologi av klassiska inskrifter från Rom med samme översättare. Som markering står den lilla marmorbysten av kejsaren högt upp på en bokhylla i det bibliotek där jag intervjuar Åke Svenson. Villans inomhusbassäng finns intill biblioteket, men oanvänd och övertäckt - dold av golvet till förlagets kontorsrum...

På spiselkransen står ingen byst, dock något som i förstone ser ut som en sjögrön lök av porslin.

- Borås kulturpris 1987 konstaterar förläggaren, som på sin övriga fritid också är djupt engagerad i stadens kulturliv och dess orkesterförening.

- Kommunen har stipendier till dem som behöver, men behöver spara, så priset till andra består av statyn.

Åke Svenson går raskt över till att berätta om de kulturstipendier han själv initierat. Borås tidning, i vilken han också varit engagerad styrelsemedlem, ger varje år ett kulturstipendium till Tore Wärenstams minne till unga begåvningar på skilda kulturfält. Inga fänkålsplantor, utan summor på 35 000 kronor, t ex till en student från Borås vid Musikhögskolan.

- Vi brukar följa våra stipendiater, och det är inte ofta vi märker att vi missat...

Vid samtalet med Åke Svenson blir,

märker intervjuaren, politiken inte särskilt framträdande. Samhällsperspektiv och idédebatt finns i bakgrunden, men är knappast förlagets kampanjemata. Politiken kommer snarare i dagen som resultat och sammanfattningar av andra kontakter, som den naturliga pendangen - ett livsfält bland många, för att uttrycka sig sociologiskt. Troligen är det därför Norma inte gör så mycket väsen av sig på debatt- och ledarsidor. Sannolikt är det också skälet till utgivningens uthållighet och livaktighet: Normas läsekrets fortlever inte bara på grund av gemensamt politiskt perspektiv utan nästan mer genom det livsperspektiv i stort man delar.

En snabb färd till stationen genom det kulliga Borås, skrammel på rälsbuss till Herrljunga. När tåger något senare passerar Flen går tankarna till de Ratio-konferenser som brukar hållas på SAF:s Yxtaholm i närheten. De senare åren har diskussionen brukat spåra in på temat "bristen på svensk ansvarstagande och kulturbärande borgerlighet". Denna måste återuppstå, anser talare, för att ett stabilt samhälle i jämvikt skall kunna utvecklas. Och den måste ta sitt kultur- och samhällsansvar, inte nöja sig med passiv konsumtion. Möjligen ligger Flen alltför nära Stockholm för att de levande borgerliga ideal som ändå finns i Sverige skall synas...